

Mikko Jokinen

Jussi Heinonsalo

Jesse Mether

Tiina Saario

Mikko Jokinen, Jussi Heinonsalo,
Jesse Mether ja Tiina Saario

Sysmän yksityismetsänomistajien suhtautuminen metsäluonnon suojeluun ja hoitoon

Jokinen, M., Heinonsalo, J., Mether, J. & Saario, T. 1997. Sysmän yksityismetsänomistajien suhtautuminen metsäluonnon suojeluun ja hoitoon. *Metsätieteen aikakauskirja – Folia Forestalia* 1/1997: 49–61.

Tutkimuksessa selvitettiin Sysmän yksityismetsien omistajien suhtautumista maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön laatimiin, ympäristönäkökulmat huomioon ottaisiin metsänhoito-ohjeisiin. Tämän lisäksi selvitettiin metsänomistajien metsiin liittämiä aineettomia merkityksiä sekä suhdetta luontoon. Tutkimus toteutettiin lomakekyselynä.

Tutkimuksen mukaan taloudellinen turvallisuus ja puunmyyntitulot ovat selkeästi metsänomistuksen tärkein tavoite Sysmässä. Taloudellisten arvojen korostaminen ei kuitenkaan poissulje täysin muita näkökulmia, ja metsänomistajat suhtautuvatkin varsin myönteisesti uusiin toimenpide-ehdotuksiin. Varauksellisempia erilaisia suojeluehdotuksia kohtaan olivat nuoret ja suurien tilojen omistajat. Haluttomuutta metsäluonnon suojeluun saattaa nostattaa myös suojelumenettely; Sysmässä näin on käynyt esimerkiksi valkoselkätikan suojelun kohdalla.

Tutkimuksen mukaan sysmäläiselle metsänomistajalle metsä on olennainen osa kodin ympäristöä ja maisemaa sekä paikka, josta voi tarpeen tullen hakea mielenrauhaa. Ahdistavaksi tai pelottavaksi paikaksi metsän koki kymmenesosa vastaajista.

Avainsanat: Sysmä, metsänomistajat, ympäristönsuojelu, metsänhoitosuosituksat, aineettomat arvot

Kirjoittajien osoitteet: *Jokinen*, Metsäntutkimuslaitos, Unioninkatu 40 A, 00170 Helsinki; *Heinonsalo*, *Mether* ja *Saario*, Limnologian ja ympäristönsuojelun laitos, PL 27, 00014 Helsingin yliopisto. Sähköposti mikko.jokinen@metla.fi

Hyväksytty 13.2.1997

1 Johdanto

1.1 Metsätalouden muuttuvat tavoitteet

Metsät ja metsien hoito ovat herättäneet suomalaisissa keskustelua jo sukupolvien ajan. Milloin on väittelyn ja riidan aiheena ollut metsien riittävyys tai metsänomistus, milloin työllisyys tai metsänhoidon menetelmät. 1960-luvun loppupuolelta lähtien on käyty kiivastakin keskustelua nykyaikaisen viljelymetsätalouden menetelmistä (avohakkuu, kylvö, istutus, maan muokkaus, lannoitus jne.) sekä niiden hyväksyttävyydestä.

Aluksi metsäammattilaisia vastassa oli ympäristönsuojelijoiden ryhmiä, mutta nyt jo lähes neljäkymmentä vuotta jatkuneessa keskustelussa ovat mielipiteet lähestyneet toisiaan. Metsäalan ammattilaisia on nykyisin molemmissa 'leireissä' (Reunala ja Heikinheimo 1987). Vaikka metsien hoitoon liittyvistä ympäristökysymyksistä on keskusteltu pitkään, niin vasta 1990-luvulla on Metsähallituksen ja Metsäkeskus Tapion (nykyisin Metsätalouden edistämiskeskus Tapio) metsänhoitosuosituksiin tullut ympäristö- ja monikäyttöarvoja huomioonottavia toimenpide-ehdotuksia. Tavoitteiden monipuolistuminen on alkanut näkyä jo metsissä tehdyissä toimenpiteissäkin.

Muutos on kuitenkin vasta tapahtumassa, sillä vielä vuonna 1992 Metsä 2000 -ohjelman tarkistus-toimikunta määritteli mietinnössään metsäpolitiikan tärkeimmäksi tavoitteeksi metsävarojen käytön lisäämisen. Toimikunnan talouspainotteisessa työssä ei juurikaan selvitetty metsävarojen käytön tavoitteiden vaikutusta metsien elinvoimaisuuden säilyttämiseen, jota kyllä muuten pidettiin tärkeänä. Varsinkin kysymys metsien biodiversiteetistä ja metsästä monipuolisena ekosysteeminä jäi lähes kokonaan käsittelemättä (Metsä 2000... 1992). Vuonna 1994 julkaistiin Metsätalouden ympäristöohjelma, jonka ote asiaan on kuitenkin toinen. Ohjelmassa korostetaan kestävä kehityksen periaatetta metsätaloudessa ja suositellaan kevyiden ja monimuotoisuutta edistävien menetelmien käyttöä. Ympäristöohjelmaa oli valmistelemaan osin samat tahot (muun muassa maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Maataloustuottajain keskusliitto) kuin Metsä 2000 -ohjelman tarkistus-toimikunnan mietintöä, mutta

työryhmään oli otettu mukaan myös ympäristöviranomaisia ja -asiantuntijoita (Vesi- ja ympäristöhallitus ja Luonnonvarainneuvosto) sekä ympäristöjärjestön edustaja (Suomen luonnonsuojeluliitto).

Metsälakitoimikunta sai vuoden 1995 kuluessa valmiiksi ehdotuksen uudeksi metsälaki. Toimikunnan yhtenä keskeisenä tehtävänä oli uudistaa metsälainsäädäntö siten, että metsätalouden toimintaa ohjaaviksi periaatteiksi todetaan puuntuotannon ohella myös metsien ekologinen kestävyys, biologisen monimuotoisuuden säilyttäminen ja ympäristönsuojelu. Valmistelun pohjana oli useita tuoreita selvityksiä ja sopimuksia, kuten metsätalouden ympäristöohjelma ja valtioneuvoston periaatepäätös metsien kestävä hoidon ja käytön toteuttamiseksi. Samanaikaisesti toimi myös luonnonsuojelulakityöryhmä, joka ehdotti, että merkittäviä metsiin liittyviä asioita, kuten avainbiotooppien suojelua, hoidettaisiin luonnonsuojelulain kautta (Luonnonsuojelulakityöryhmän... 1994). Uusi metsälakiehdotus esiteltiin marraskuussa 1995, ja se sai osittain ristiriitaisen vastaanoton. Ympäristöjärjestöjen taholta lakiehdotusta kritisoitiin muun muassa siitä, että se ei ollut riittävästi huomioon monimuotoisuuden turvaamisen vaatimuksia. Uusi metsälaki (Metsälaki 1996) joka tapauksessa vahvistettiin ja se astui voimaan vuoden 1997 alussa.

1.2 Metsätalouden ympäristöohjelma

Maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön vahvistama Metsätalouden ympäristöohjelma ilmestyi kesällä 1994. Ohjelman mukaan metsien hoidon ja käytön tulee peruslähtökohdiltaan olla kestävällä pohjalla. Metsien kestävällä käytöllä tarkoitetaan sellaista toimintaa, joka perustuu paitsi taloudellisesti, myös ekologisesti, eettisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväälle pohjalle vaarantamatta tulevien sukupolvien elinoloja ja metsien käyttömahdollisuuksia. Ympäristöohjelma asettaa biologisen monimuotoisuuden turvaamisen tässä suhteessa avainasemaan. Keskeisenä tekijänä uudessa tavoitteenasettelussa on Suomen sitoutuminen moniin kansainvälisiin sopimuksiin, kuten YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssin loppuasiakirjaan 1992 sekä Euroopan metsäministerikonferenssin loppuasiakirjaan 1993.

Metsähallituksen Metsien hoito – Etelä-Suomi -ohje (1990) sekä Metsäkeskus Tapion metsänhoitotosuositukset (Luonnonläheinen... 1994) ovat pitkälti samoilla linjoilla kuin metsätalouden ympäristöohjelma. Metsähallituksen ohjeissa on kuitenkin konkreettisempia menetelmätason suosituksia kuin Tapion ohjeissa.

1.3 Yksityismetsät ja niiden omistus Suomessa

Etelä-Suomessa (1982–92) metsätalousmaan pinta-alasta (metsä-, kitu- ja joutomaa sekä tiet, varastot ym.) omistavat yksityiset 74 %, yhtiöt 12 %, valtio 9 % ja muut 6 %. Etelä-Suomessa on soiden osuus 28 %, joista on ojittamatta neljäsosa. Kahdeksannen valtakunnallisen metsien inventoinnin mukaan metsien ikärakenne on Etelä-Suomessa painottunut melko nuoriin metsiin. Alle 80-vuotiaita metsiä on noin 70 % ja yli 120-vuotiaita noin 5 % metsien pinta-alasta (Aarne 1994).

Suomen koko metsäalasta noin 63 % on yksityismetsiä ja metsäteollisuuden käyttämästä kotimaisesta raakapuusta noin 80 % tulee yksityisistä metsistä. Metsälöitä oli vuonna 1992 Suomessa noin 440 000, joista yli puolet oli kooltaan alle 20 hehtaaria. Metsälöiden keskikoko oli 26 hehtaaria (Ripatti 1994). Maa- ja metsätaloudessa toimi 1960 32 %, 1970 18 % ja 1980 9 % väestöstä. Vuonna 1990 jo noin puolet metsäomistajista oli muita kuin maanviljelijöitä ja vuonna 2000 arviolta kaksi kolmasosaa (Karppinen ja Hänninen 1990).

Yksityismetsänomistuksessa on viime vuosikymmeninä tapahtunut voimakas rakennemuutos, jonka seurauksena metsänomistajakunta on ikääntynyt ja yhä harvempi metsänomistaja asuu tilallaan tai saa tuloja maa- ja metsätaloudesta (Ripatti 1994). On luultavaa, että metsänomistuksessa tapahtuneet muutokset näkyvät myös muutoksina metsänomistajien mielipiteissä ja asenteissa. Metsänomistajakunta on jo havaittavasti eriytynyt tavoitteidensa suhteen (Karppinen 1994).

Metsälautakunnat ja Metsäkeskus Tapio ovat menneinä vuosikymmeninä vaikuttaneet keskeisellä tavalla yksityismetsien käsittelyyn. Lautakuntien päätäntävaltaa on kritisoitu, ja osa metsänomistajista on tuntenut jääneensä 'mielipidepaitioon' hei-

dän omia metsiään koskevassa päätöksenteossa (Reunala ja Heikinheimo 1987). Vaikka metsälautakuntien ja metsänhoitoyhdistysten rooli yksityismetsätaloudessa onkin merkittävä, tekee hakkuu- ja hoitopäätökset viime kädessä metsänomistaja itse.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli saada selville 1) miten uusiin, ympäristönäkökulmia painottaviin toimenpide-ehdotuksiin suhtaudutaan, ja 2) kuinka metsänomistajat suhtautuvat metsiinsä ja mitä arvoja he pitävät metsänomistuksessa tärkeinä.

2 Tutkimuksen aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen kohteena olivat kaikki Itä-Hämeen metsälautakunnan alueella asuvat, vähintään viisi hehtaaria metsää Sysmän kunnan alueella omistavat henkilöt. Tutkimuksen ulkopuolelle rajattiin julkisyhteisöt, yhtymät ja perikunnat. Yhteisöomistuksessa yhdessä aviopuolison ja/tai lasten kanssa olevat tilat otettiin tutkimukseen mukaan.

Sysmä oli tämän tutkimuksen kannalta kiintoisa ja otollinen kohde, sillä kunnan alueen metsät ovat voimakkaasti yksityisomistuksessa. Esimerkiksi valtio omistaa Itä-Hämeen metsälautakunnan alueen metsämaista vain 3 % (Aarne 1994). Paikkakunnalla on myös käyty ankaraakin kiistaa valkoselkätikan suojelusta, joten metsäkysymykset ovat olleet Sysmässä ajankohtaisesti esillä. Sysmän metsänomistajakunta on myös kokonsa puolesta sopiva tällaiseen otokseen.

Sysmän kunnassa on 5 500 asukasta ja sen pinta-ala on 670 km² (Suomen tilastollinen... 1994). Yksityisomistuksessa olevaa metsää on Sysmässä 450 km² (Verohallituksen... 1994). Soiden osuus metsätalousmaasta on 14 % ja soista on 1/4 ojittamatta. Luonnonsuojelualueita on Itä-Hämeen metsälautakunnan alueella koko pinta-alasta 0,67 % ja metsämaasta 0,62 % (Aarne 1994).

Tutkimus käynnistettiin Helsingin yliopiston Limnologian ja ympäristönsuojelun laitoksella ja suoritettiin kyselytutkimuksena, jossa kaikille yli 5 ha metsää omistaville henkilöille (751 metsänomistajaa) lähetettiin kyselylomake postitse kotiosoitteeseen. Postitusosoitteet saatiin Itä-Hämeen Metsä-

lautakunnalta. Postitus tapahtui elokuussa 1994 ja vastausaikaa annettiin noin kaksi viikkoa. Marraskuussa 1994 lähetettiin ensimmäisellä kierroksella vastaamatta jättäneille kyselylomake uudestaan. Palautusprosentti nousi kyselyn jälkeen 50 %:iin ja hyväksytyjä vastauksia kertyi 376 kappaletta.

Tulosten numeerinen analyysi suoritettiin SAS-tietokoneohjelmalla. Koska kaikki tulokset perustuivat järjestysasteikollisiin tietoihin, käytettiin eiparametrisiä analyysimenetelmiä. Aineistosta laskettiin suorat frekvenssi- ja prosenttijakaumat, ja muuttujat ristiintaulukoitiin frekvensseillä taustamuuttujien suhteen. Aineistosta pyrittiin toisin sanoen selvittämään kuinka merkittävästi taustamuuttujat (esimerkiksi ikä tai tilakoko) vaikuttavat siihen, kuinka metsänomistajat suhtautuvat esitettyihin ehdotuksiin. Ristiintaulukoinnin yhteydessä määriteltiin tilastollinen merkitsevyys χ^2 -testillä.

3 Tulokset

3.1 Metsänomistajakunnan rakenne

Vastaajien keski-ikä oli 55 vuotta, naisten 61 ja miesten 54 vuotta. Vastaajista oli alle 40-vuotiaita 15 %, 40–59-vuotiaita 45 % ja yli 60-vuotiaita 40 %. Vastanneista 85 % oli miehiä ja 15 % naisia.

Kansa- ja/tai kansalaiskoulun käyneitä oli vastanneista 73 %, keski- tai peruskoulun 15 %. Ylioppilaita oli 12 % vastanneista. 48 %:lla kyselyyn vastanneista ei ollut minkäänlaista ammattikoulutusta. Koulutasoinen ammattitutkinto oli 30 %:lla, opistotasoinen 14 %:lla ja akateeminen tutkinto 8 %:lla vastanneista. 77 %:lla ei ollut minkäänlaista metsäalan ammattikoulutusta. Maatalouskoulutuksen yhteydessä oli metsäkoulutuksen saanut 19 % vastanneista, ja varsinainen metsäkoulutus oli vain 4 %:lla kyselyyn osallistuneista.

Maa- ja metsätalouden piirissä työskenteli tai oli ennen eläkkeelle siirtymistä työskennellyt 74 %, kun muissa ammateissa oli toiminut 26 %.

Kyselyyn vastanneiden metsänomistajien keskimääräinen tilakoko oli 45 ha (mukana ei ole alle viiden hehtaarin tiloja). Alle 20 hehtaaria omisti 31 %, 20–49 ha 40 %, 50–99 ha 17 % ja yli 100 ha 10 % kaikista vastanneista.

Sysmäläinen tila on ollut keskimäärin 84 vuotta saman suvun hallinnassa ja yli sata vuotta suvulla olleita tiloja on 22 %. Omistusoikeus Sysmässä on siirtynyt nykyiselle omistajalle keskimäärin 23 vuotta sitten. Alle 20 vuotta tilansa omistaneita on 13 % vastanneista. Yksin tilan omistaa 46 % vastanneista, yhdessä puolison ja/tai lasten kanssa 54 %.

84 % vastanneista asui vakituisesti Sysmässä. Tilallaan asui vakituisesti 70 % kyselyyn vastanneista ja osan vuotta 11 %. Lapsuus- ja nuoruusvuotensa maaseudulla on viettänyt peräti 95 % vastanneista, kirkonkylässä tai pienessä taajamassa 2 % ja kaupungissa vain 3 %. Suuria taajamia Itä-Hämeen metsälautakunnan alueella ovat Lahti ja Heinola. Lapsia oli 78 %:lla metsänomistajista.

3.2 Metsänomistuksen tavoitteet

Tutkimuksessa tiedusteltiin metsänomistuksen kolmea tärkeintä tavoitetta. Vastaukset jakaantuivat seuraavasti:

Tärkeimmäksi metsänomistuksen tavoitteeksi ilmoitti 84 % kaikista vastanneista taloudellisen turvallisuuden ja puunmyyntitulot, 8 % ilmoitti tärkeimmäksi tekijäksi virkistykseen ja vapaa-ajan sekä 4 % metsäluonnon- ja maisemansuojelun (taulukko 1).

Toiseksi tärkeimmäksi tavoitteeksi 44 % vastanneista asetti virkistykseen ja vapaa-ajan, ja 25 % metsäluonnon- ja maisemansuojelun.

Tilakoko oli tilastollisesti erittäin merkitsevässä ($p = 0,001$, $df = 16$) yhteydessä tavoitteiden painottamiseen. Tilakoon kasvaessa taloudellisen turvallisuuden merkitys kasvoi tuntuvasti. Metsien virkistyskäyttö metsänomistuksen tärkeimpänä tekijänä sen sijaan romahti tilakoon kasvaessa. Alle 10 ha omistavien ryhmässä sen sijaan yli 50 % asetti joko virkistykseen ja vapaa-ajan, metsän tunnearvot tai metsäluonnon- ja maisemansuojelun metsänomistuksensa päätavoitteeksi. Huomattavaa oli, ettei yksikään yli 100 ha:n tiloista (37 kpl) maininnut metsien virkistyskäyttöä, metsäluonnon- ja maisemansuojelua tai metsän tunnearvoja metsänomistuksen tärkeimmäksi tavoitteeksi. Asuinpaikka vaikutti myös hyvin merkitsevästi ($p = 0,001–0,004$, $df = 4–8$) tavoitteenasetteluun. Tilalla vain osan vuotta asuvat, samoin muualla kuin Sysmässä asu-

Taulukko 1. Metsänomistuksen tavoitteiden tärkeysjärjestys Sysmän metsänomistajien keskuudessa.

Metsänomistuksen tavoitteet	Tärkein %	Toiseksi tärkein %	Kolmanneksi tärkein %
Taloudellinen turvallisuus ja puunmyyntitulot	84	7	5
Virkistys ja vapaa-aika	8	44	29
Metsäluonnon ja maiseman suojelu	4	25	37
Metsän tunnearvot	3	19	25
Muut syyt	1	5	4
Yhteensä	100	100	100

vat painottivat muita enemmän metsien virkistyskäyttöä.

Koulutustaso, sukupuoli ja ikä eivät olleet tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä metsänomistuksen tavoitteisiin.

3.3 Suhtautuminen toimenpide-ehdotuksiin

Tutkimuksen keskeinen tavoite oli selvittää metsänomistajien valmiutta noudattaa metsätalouden ympäristöohjelmassa esitettyjä metsänhoidollisia toimenpiteitä. Kysymys oli asetettu seuraavasti: *Oletteko valmiit noudattamaan seuraavia toimenpide-ehdotuksia omissa metsissänne?* Vastausvaihtoehtoina olivat: *kyllä, ei ja en osaa sanoa*. Lisäksi tiedusteltiin metsänomistajien halukkuutta valkoselkätikan elinympäristön suojeluun. Seuraavassa esitetään tulokset toimenpide-ehdotuksittain.

Ehdotus: *Lehtoja, reheviä korpia, puronvarsia, rantaja saaristometsiä sekä jalopuumetsiköitä käsitellään varoen.*

72 % kaikista kyselyyn osallistuneista vastasi kyllä ja 10 % vastusti varovaista käsittelyä (N = 373). Tilakoon muuttuminen oli tilastollisesti erittäin merkitsevässä yhteydessä (p = 0,001, df = 8) vastauksiin. Yli 100 hehtaaria omistavien keskuudessa suhtauduttiin ehdotukseen penseimmin: noin joka neljäs vastasi kysymykseen kielteisesti. Myös ammattikoulutuksen taso oli merkitsevässä

(p = 0,008, df = 6) yhteydessä vastauksiin. Enemmän koulutusta saaneet suhtautuivat muita myönteisemmin varovaiseen käsittelyyn, toisaalta epävarmuus kasvoi vähemmän koulutettujen joukossa. Ikä oli niinkään tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä vastauksiin (p = 0,016, df = 8) ja iän noustessa epävarmuus lisääntyi tuntuvasti. Tilastollisesti merkitsevästi (p = 0,013, df = 8) vaikutti myös se, kuinka kauan tila on ollut suvun hallinnassa: tilan oltua yli sata vuotta samalla suvulla suhtautuminen ehdotukseen muuttuu omistussuhteeltaan nuorempia sukutiloja kielteisemmäksi ja samalla vastausvarmuus lisääntyy.

Ehdotus: *Metsämaisemallisesti keskeiset alueet kuten lakimetsät, vaara-alueet, kalliot, rantavyöhykkeet jne. jätetään käsittelemättä tai hoidetaan varoen.*

Vastanneista 70 % suhtautui ajatukseen myönteisesti, kielteisen kannan otti 11 % (N = 365). Tilakoko oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä (p = 0,001, df = 8) vastauksiin. Kielteisyys lisääntyi tilakoon kasvun myötä, 50–99 ha omistavien ryhmässä joka neljäs vastusti maisemasuojelullisista syistä pehmenneitä käsittelyjä. Epätietoisien osuus oli kuitenkin huomattava: joka viidennes ei osannut ratkaista kantaansa ja pinta-alaltaan pienemmät tilat olivat muita epävarmempia.

Ehdotus: *Metsänuudistamisessa suositaan luontaisinta uudistamista ja kylvöä.*

Tähän kysymykseen vastattiin varsin yksimielisesti, kyllä-vastauksia tuli 91 % ja kielteisesti asiaan suhtautui vain 4 % (N = 365).

Ehdotus: *Hakkuualoille jätetään keloja ja kolopuita, vanhoja puuyksilöitä, lahoppuita, jaloja lehtipuita ja haapoja jne.*

Ehdotukseen suhtautui myönteisesti 77 % ja kielteisesti 12 % (N = 369). Tilakoon, sukupuolen ja koulutustason suhteen vastauksissa ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja. Iän suhteen vastauksissa oli tilastollisesti merkitseviä (p = 0,050, df = 8) eroja. Ikäryhmistä 50–59-vuotiaat suhtautuivat ehdotukseen myönteisimmin, ja sitä vanhempien vastaajien kohdalla epävarmuus kasvoi jälleen.

Ehdotus: *Uudistusaloille jätetään ylis-, jättö-, laho- ja lehtipuita sekä yksittäisiä tuulenkaatoja.*

Ehdotukselle myönteisiä metsänomistajia oli 62 % ja kielteisiä 23 % (N = 362). Huomattava osa vastaajista, 15%, ei osannut muodostaa kantaansa. Ammattikoulutuksen taso oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä ($p = 0,023$, $df = 6$) vastauksiin ja kielteisyys oli alemmissa koulutusryhmissä voimakkaampaa. Akateemisen koulutuksen saaneista vastaajista 96 % suhtautui ehdotukseen myönteisesti ja vain 4 % kielteisesti, kun muissa koulutusryhmissä kielteisesti suhtautuvia metsänomistajia oli 13–26 %. Vaikka kysymys oli metsänhoidollisesti lähellä edellistä kysymystä, olivat vastaukset uudistusalojen kohdalla selvästi kielteisemmät.

Ehdotus: *Maanpinnan muokkauksessa käytetään kevyitä käsittelymenetelmiä.*

Ajatukseen suhtautui myönteisesti 88 % ja kielteisesti 7 % vastanneista (N = 364). Sukupuoli oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä ($p = 0,002$, $df = 2$) vastauksiin. Miehet suhtautuivat ehdotukseen naisia myönteisemmin, ja naiset olivat vastauksissaan miehiä epävarmempia.

Ehdotus: *Havupuutaimikossa suositaan mahdollisuuksien mukaan lehtipuusekoitusta.*

Metsänomistajat olivat tässä esityksessä varsin yksimielisiä: 95 % suhtautui myönteisesti ja vain 2 % kielteisesti (N = 368). Asuinpaikkakunta oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä ($p = 0,041$, $df = 2$) vastauksiin: Sysmässä asuvat metsänomistajat suhtautuivat asiaan muualla asuvia myönteisemmin.

Ehdotus: *Soiden uudisojitukselta luovutaan vuoden 1996 loppuun mennessä.*

Asialle myönteisiä metsänomistajia oli puolet vastanneista, kielteisen kannan otti 20 % vastaajista ja 30 % ei osannut sanoa kantaansa (N = 365). Tilakoko oli hyvin merkitsevässä yhteydessä ($p = 0,001$, $df = 8$) vastauksiin: yli 100 ha omistavat metsänomistajat vastustivat selvästi muita useammin uudisojitukselta luopumista, ja joka toinen vastasi kielteisesti. Myös ammattikoulutuksen taso oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä vastauksiin ($p = 0,004$, $df = 6$): enem-

män koulutetut suhtautuivat kouluttamattomia kielteisemmin ojituksesta luopumiseen, vähän koulutetut olivat epävarmempia. Kuitenkin kaikissa koulutusryhmissä noin puolet oli valmiita luopumaan toimenpiteestä. Vastaajan ikä oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä vastauksiin ($p = 0,013$, $df = 8$): mitä nuorempi vastaaja oli, sitä kielteisemmin hän suhtautui uudisojitukselta luopumiseen.

Ehdotus: *Uhanalaisten ja vaatelaidien kasvien ja eläinten elinympäristöt kuten lehdot, rehevät suot, kosteikot, pienvedet jne. jätetään käsittelemättä tai hoidetaan ottamalla huomioon luonnonsuojelulliset näkökohdat.*

Vastanneista 63 % oli suojelun tai varovaisen käsittelyn kannalla. Kielteisesti kysymykseen vastasi 13 % metsänomistajista (N = 364). Sukuomistuksen kesto oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä ($p = 0,043$, $df = 8$) vastauksiin: kielteisyys ja vastausvarmuus kasvoi yli 100 vuoden ikäisillä sukutiloilla.

Kysymys: *Jos mailtanne löytyisi valkoselkätikan pesimäalue, olisitteko valmiit rauhoittamaan sen elinympäristön?* Vastausvaihtoehdot olivat: *kyllä, vain kohtuullista korvausta vastaan, en ja en osaa sanoa.*

Sysmäläisiä paljon puhuttaneeseen valkoselkätikan suojeluun vastasi ehdottoman myönteisesti vain 7 % metsänomistajista. Kohtuullista korvausta vastaan olisi puolet metsänomistajista valmiita suojelemaan tikan elinpiirin. Ehdottoman kielteisesti asiaan suhtautui 28 % vastanneista eli lähes joka kolmas vastanneista (N = 369). Tilakoko oli tilastollisesti erittäin merkitsevässä ($p = 0,001$, $df = 12$) yhteydessä halukkuuteen suojella valkoselkätikan pesimäalueita. Pientilalliset suhtautuivat myönteisimmin valkoselkätikan pesimäalueiden suojeluun. Tilakoon kasvaessa kielteisyys tikan suojelua kohtaan kasvoi; yli 100 ha:n tiloista lähes puolet (47 %) vastusti ehdottomasti suojelua. Vastaajan ikä oli hyvin merkitsevässä yhteydessä ($p = 0,001$, $df = 12$) vastauksiin: alle 40-vuotiaista vastanneista (54 henkilöä) ei kukaan ollut halukas tikan ehdottomaan suojeluun. Myönteisimmin asiaan suhtautuivat 40–49-vuotiaat metsänomistajat, ja vanhimmat metsän-

Taulukko 2. Suhtautuminen toimenpide-ehdotuksiin.

Toimenpide-ehdotukset	Kyllä %	Ei osaa sanoa %	Ei %	Yht.
Lehtoja, reheviä korpia, puronvarsia, ranta- ja saaristometsiä sekä jalopuumetsiköitä käsitellään varoen varoen	72	18	10	100
Metsämaisemallisesti keskeiset alueet, kuten lakimetsät, vaara-alueet, kalliot, rantavyöhykkeet jne. jätetään käsittelemättä tai hoidetaan varoen	70	19	11	100
Metsänuudistuksessa suositaan luontaista uudistamista ja kylvöö	91	5	4	100
Hakkualoille jätetään keloja ja kolopuita, vanhoja puuyksilöitä, lahopuita, jaloja lehtipuita ja haapoja jne.	77	11	12	100
Uudistusaloille jätetään ylis-, jättö-, laho- ja lehtipuita sekä tuulenkaatoja	62	15	23	100
Maanpinnan muokkauksessa käytetään kevyitä käsittelymenetelmiä	88	5	7	100
Havupuutaimikossa suositaan mahdollisuuksien mukaan lehtipuusekoitusta	95	3	2	100
Soiden uudisojitukselta luovutaan vuoden 1996 loppuun mennessä	50	30	20	100
Uhanalaisten ja vaatelaidien kasvien ja eläinten elinympäristöt, kuten lehdot, rehevät suot, kosteikot, pienvedet jne. jätetään käsittelemättä tai hoidetaan varoen	63	24	13	100
	Kyllä %	Vain koht. korvausta vastaan %	En osaa sanoa %	En %
Jos mailtanne löytyisi valkoselkätikan pesimäalue, olisitko valmiit rauhoittamaan sen elinympäristön elinympäristön?	7	50	15	28

omistajat olivat muita epävarmimpia. Naiset suhtautuivat ehdottomaan suojeluun hieman miehiä myönteisemmin, mutta yleisesti ottaen sukupuolten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää ($p = 0,052$) eroa.

3.4 Suhtautuminen metsätalouden rahoituksen muutokseen

Metsätalouden ympäristöohjelmassa esitetään, että metsänparannusvarojen myöntämistä säätelevä laki muutetaan kestävänsä metsätalouden rahoituslaiksi. Mikäli ohjelma tältä osin toteutuu, on metsänparannustuen saamisen edellytyksenä jatkossa se, että metsän käsittelyssä noudatetaan edellä esitettyjä metsätalouden periaatteita.

Jakoperusteiden muutoksen koki myönteisenä 51 % vastanneista, kielteisenä 12 %, yhdentekevänä

14 % ja kantaansa ei osannut sanoa 23 % ($N = 359$). Suurtilalliset, yli 100 ha omistavat, suhtautuivat jakoperusteiden muuttumiseen kielteisimmän, kielteisiä vastauksia oli 45 %. Ikäryhmistä myönteisimmän suhtautuivat 50–59-vuotiaat vastaajat. Suurtilallisten kielteisyys johtunee tulomenetyksiin liittyvistä peloista. Koska jakoperusteiden uusimista ei ole tarkemmin määritelty, jää metsänomistajalle pakostakin epävarma kuva mahdollisista tulomenetyksistä tai -lisäyksistä. Siksi metsänomistajien vastauksia voidaan pitää lähinnä asenteina uusia periaatteita kohtaan.

3.5 Uudistuva metsäsuunnittelu

Metsätalouden ympäristöohjelmassa esitetään, että metsäsuunnittelussa siirryttäisiin monitavoitteiseen suunnitteluun. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että

nykyisin käytössä oleva metsätaloussuunnitelma korvataan eri tasoisesti luonnonarvot huomioon otavilla suunnitelmissa. Lähtökohtana on, että metsäluonnonarvoja ei sivuuteta minkään tasoissa suunnitelmissa. Metsänomistaja voi myös pyytää erityisen luonnonhoitosuunnitelman metsäalalle, jossa puuntuotanto on toissijaista ja luonnonarvoja tulisi erityisesti vaalia. Valittavana olisi myös maisemanhoitosuunnitelmia, joissa metsän esteettiset arvot korostuisivat.

Yllämainitun luonnon- tai maisemanhoitosuunnitelman hankkisi tilalleen 13 % kyselyyn osallistuneista. Suunnitelmaa ei halunnut itselleen 54 % ja kantaansa ei osannut sanoa 33 % vastaajista (N = 366). Tilakoko oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä ($p = 0,039$, $df = 8$) vastauksiin. Mitä suurempi tila, sitä varmemmin uudenlaista suunnitelmaa ei oteta, pientilalliset taas olivat asiasta kiinnostuneempia. Muualla kuin Sysmässä asuvat suhtautuivat asiaan hieman sysmäläisiä myönteisemmin. Suuri kielteisyys saattaa kertoa, ettei metsänomistajien mielestä monikäyttöä tarvitse lisätä suunnitelmiin, vaan nämä arvot ja tavoitteet saavutetaan tarvittaessa ilman suunnitelmiakin. Toisaalta epävarmojen vastaajien suuri osuus on merkki siitä, ettei metsänomistajilla ymmärrettävästi ole selvää kuvaa siitä, mitä tämän kaltainen uusi suunnitelma toisi tullessaan.

3.6 Metsänomistajan suhde luontoon ja metsiin

Tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita myös metsänomistajien metsiin liittämistä arvoista ja luontosuhteesta. Kysymyksillä pyrittiin täydentämään kokonaiskuvaa metsänomistajista ja osin luotaamaan sysmäläisiin metsänomistajiin kohdistuvia, suunnitteilla olevia tutkimuksia. Seuraavat väittämät on muotoillut Heimo Karppinen ja ne pohjautuvat Juhani Pietarisen (1987) esittämään typologiaan, jossa ihmiset jaotellaan luontosuhteen mukaan ihmis- ja luontokeskeisiin kategorioihin. Väittämiä on testattu tätä ennen Kaakkois-Suomen metsänomistajilla (Karppinen 1994) ja niissä on viisi vastausvaihtoehtoa: *täysin ja jokseenkin samaa mieltä, en osaa sanoa sekä jokseenkin ja täysin eri mieltä*. Metsänomistajien taustamuuttujien suhdetta vasta-

uksiin selvitettiin edelleen X^2 -testin avulla. Seuraavassa esitetään tulokset erikseen kunkin väittämän osalta.

Väite: Ihmisen velvollisuus on huolehtia metsistä hoitaen ja hakaten niitä luontoa säästävällä tavalla.

Väitteen kanssa oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä 94 % vastanneista, eri mieltä väitteen kanssa oli vain 4 % (N = 371). Taustamuuttujilla ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä vastauksiin.

Väite: Metsien hakkuista tulisi tuntuvasti vähentää alkuperäisen luonnon säilyttämiseksi elintason laskun uhallakin.

Täysin tai jokseenkin sama mieltä oli 33 % metsänomistajista, eri mieltä oli 49 % ja 18 % ei osannut sanoa kantaansa (N = 366). Tilakoko oli tilastollisesti hyvin merkitsevästi yhteydessä ($p = 0,001$, $df = 16$) vastauksiin. Mitä suurempi tilakoko oli sitä kielteisemmin omistaja suhtautui hakkuiden vähentämiseen. Naiset olivat miehiä halukkaampia vähentämään hakkuista, joskaan ero sukupuolten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,078$). Ikä oli sen sijaan tilastollisesti erittäin merkitsevässä yhteydessä ($p = 0,001$, $df = 16$) vastauksiin: iän kasvaessa halukkuus vähentää hakkuista kasvoi. Alle 40-vuotiaista metsänomistajista (54 henkilöä) ei yksikään ollut täysin samaa mieltä ehdotuksen kanssa, ja 75 % tästä ikäluokasta oli täysin tai jokseenkin eri mieltä. Perheellisyys oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä ($p = 0,009$, $df = 36$) vastauksiin: lapsia hankkineet metsänomistajat suhtautuivat väitteeseen lapsettomia kielteisemmin ja olivat ryhmänä mielipiteissään varmempia.

Väite: Metsävaroja tulee hyödyntää niin paljon kuin on tarpeen hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Myönteiset ja kielteiset mielipiteet menivät tässä kysymyksessä kutakuinkin tasan. Väitteen kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä oli 44 % vastaajista, täysin tai jokseenkin eri mieltä oli 40 % (N = 364). Ammattikoulutuksen taso oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä ($p = 0,007$, $df = 12$) vastauksiin: korkeammin koulutetut olivat eniten väitettä vastaan. Myös se, kuinka kau-

an tila oli ollut nykyisellä omistajalla, oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä ($p = 0,005$, $df = 12$) vastauksiin: mitä pidempi omistussuhde oli sitä enemmän oltiin väitteen kanssa yhtä mieltä. Vastaajan ikä oli tilastollisesti hyvinkin merkitsevä ($p = 0,001$, $df = 16$) tekijä. Mitä vanhempi vastaaja, sitä halukkaampi hän oli hyödyntämään metsiä niin paljon kuin tarve vaatii.

Väite: Metsien käsittelyssä on kunnioitettava luonnon pyhyttä.

70 % vastanneista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Kantaansa väittämään ei osannut sanoa 20 % ($N = 364$). Eri ikäluokkien välillä oli tilastollisesti hyvin merkitsevää ($p = 0,001$, $df = 16$) vaihtelua: mitä vanhempi vastaaja oli, sitä herkemmin hän oli samaa mieltä väitteen kanssa. Yli 70-vuotiaista 86 % oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä, alle 40-vuotiaista yhtä mieltä oli 57 %. Tämän kysymyksen kohdalla vanhempien metsänomistajien vastauksissa oli vähemmän epävarmuutta kuin nuorempien.

Väite: Metsien käsittelyssä tulisi ottaa huomioon tulevien sukupolvien hakkuumahdollisuudet.

Tähän esitykseen yhtyi täysin tai osittain 96 % metsänomistajista ja 3 % ei osannut ilmaista kantansa ($N = 366$). Taustamuuttajat eivät olleet tilastollisessa yhteydessä vastauksiin.

Väite: Ihmisen tulisi kokea henkistä yhteyttä luonnon kokonaisuuteen.

Kaikkiaan 74 % vastanneista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Kantaansa ei osannut ilmaista 23 % ja kielteisiä vastaajia oli vain 3 % ($N = 364$). Vastaajien ikä oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä ($p = 0,003$, $df = 16$) vastaamiseen. Vanhemmat metsänomistajat olivat vastauksissaan varmimpia ja myönteisimpiä.

Väite: Metsien terveyttä uhkaavat saastepäästöt voidaan saada kuriin uuden tekniikan avulla.

62 % kyselyyn osallistuneista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Mielipidettään ei osannut sanoa 30 %, ja eri mieltä oli vain 8 % ($N = 364$). Tilakoon, koulutuksen ja iän vaihtelut eivät aiheuttaneet tilastollisesti merkitsevää vaihtelua vastauksiin.

3.7 Metsän merkitys

Metsänomistajilta tiedusteltiin lisäksi heidän metsään ja metsämaisemaan liittämistään merkityksiä. Väittämissä oli kolme vastausvaihtoehtoa: *on ollut suurta merkitystä, on ollut vähäistä merkitystä ja ei ole ollut merkitystä.*

Väite: Metsä ja sen läheisyys on ollut olennainen osa kotini ympäristöä ja maisemaa.

Suurta merkitystä metsän fyysisellä läheisyydellä oli ollut 88 %:lle vastanneista, vähäistä merkitystä 10 %:lle ja vain 2 %:lle sillä ei ollut merkitystä ($N = 370$). Asuinkunta ja asuinympäristö aiheuttivat tilastollisesti merkitsevää ($p = 0,001$, $df = 2$) vaihtelua siten, että metsä kodin ympäristönä oli ollut merkittävämpi Sysmässä ja maaseudulla asuneille.

Väite: Metsä oli lapsuudenajan leikkipaikka ja mielikuvitusmaailma.

Lapsuuden leikkipaikkana ja mielikuvitusmaailmana metsällä oli ollut suurta merkitystä 65 %:lle vastanneista, vähäistä 28 %:lle ja 7 %:lle ei metsällä ollut tällaista merkitystä lainkaan ($N = 365$). Lapsuuden asuinympäristö oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä ($p = 0,002$, $df = 4$) vastauksiin: maaseudulla asuneille metsän merkitys leikkipaikkana oli luonnollisesti suurempi.

Väite: Metsä on merkinnyt minulle paikkaa, jonne olen voinut vetäytyä rauhaan muusta maailmasta ja olla omissa oloissani.

Metsän merkitys rauhallisena paikkana oli suuri 65 %:lle ja vähäinen 25 %:lle vastanneista ($N = 367$). Ikä oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä ($p = 0,041$, $df = 8$) vastauksiin. Alle 40-vuotiaille metsällä oli vähiten merkitystä rauhoittumispaikkana, ja merkitys kasvoi iän myötä aina 60–70-vuotiaiden ikäluokkaan asti.

Väite: Metsään menemiseen ja siellä olemiseen on liittynyt pelkoa ja ahdistusta.

Metsään liittyvällä pelolla ja ahdistuksella oli ollut suurta tai vähäistä merkitystä vain 10 %:lle vastanneista ($N = 352$). Sukupuolten välillä oli tilastollisesti merkitsevää ($p = 0,001$, $df = 2$) eroa:

naisista noin neljäsosa ja miehistä 8 % ilmoitti metsään menemiseen liittyvän pelkoa. Tulosten mukaan valtaosa sysmäläisistä (ja todennäköisesti yleensä suomalaisista) metsänomistajista ei koe metsää pelottavana tai ahdistavana paikkana ainakaan oman ilmoituksensa mukaan. Aiheeseen liittyvä kvalitatiivinen tutkimus toisi luultavasti asiaan toivottua lisävalaistusta.

Metsänomistajilta, jotka ilmoittivat kokeneensa metsän pelottavaksi tai ahdistavaksi, kysyttiin vielä syytä tunteeseen. Vastajat saivat valita annetuista vaihtoehdoista sopivat.

- 1) Luonnon armoille joutumista loukkaantumisen tai sairaskohtauksen seurauksena pelkäsi kaikkiaan 14 % tähän kysymykseen vastanneista metsänomistajista (N = 347). Vastajan ikä oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä ($p = 0,029$, $df = 4$) vastauksiin: Iän myötä pelko kasvoi. Tilan koko oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä ($p = 0,027$, $df = 4$) vastauksiin: pientilalliset pelkäsivät luonnonarmoille joutumista muita enemmän.
- 2) Metsään eksymistä pelkäsi 9 % vastanneista. Sukupuolten välillä oli tilastollisesti merkitsevää ($p = 0,010$, $df = 1$) eroa: Naisista 19 % oli pelännyt eksymistä, miehistä 8 %.
- 3) Petoja pelkäsi neljä prosenttia kaikista vastanneista. Vastajan ikä oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä ($p = 0,036$, $df = 4$) vastauksiin: 8 % alle 40-vuotiaista ja 12 % yli 70-vuotiaista pelkäsi petoja, kun muissa ikäluokissa luvut jäivät alhaisemmiksi.
- 4) Väkivallan uhriksi joutumista metsässä pelkäsi vain 1 % vastanneista ja
- 5) yliluonnollisia voimia ja ilmiöitä 2 %.

3.8 Metsänomistajien kommentit

Kyselyssä metsänomistajilla oli mahdollisuus ilmaista myös vapaamuotoisesti mielipiteitään, kommenttejaan ja tuntojaan tutkimuksen aihepiiristä ja siihen liittyvistä kysymyksistä.

Kommentteja tulikin varsin runsaasti ja päällimmäiseksi aiheeksi nousivat valkoselkätikan suojeluun ja viranomaisten menettelyyn liittyvät ongelmat. Moni metsänomistaja oli äreissään ja pahoillaan siitä, että suojeluasioissa metsänomistajaa lähestytään viimeisenä ja silloinkin vain lääninhalli-

tuksesta postitse tulevan toimenpidekieltoilmoituksen kautta. Tällainen menettely ärsyttää metsänomistajia ja tutkimuksen mukaan nostattaa vain tikka- ja suojeluvihaa. Tässä asiassa metsänomistajien viesti olikin varsin selkeä: kun metsänomistajien kanssa ei neuvotella ja määräykset tulevat kaukaa hallintokeskuksista, ovat valkoselkätikan tulevaisuuden näkymät huonot. Tikansuojelu olisikin metsänomistajien mielestä toteutunut paremmin, jos asiassa olisi menetelty toisin. Moni koki myös luonnonsuojelijat muualta tuleviksi 'vauhottajiksi', joista on itse asiassa vain haittaa luonnonsuojelulle. Talonpoikaisjärkeen tukeutuva metsänomistaja katsottiin parhaaksi mahdolliseksi luonnonsuojelijaksi.

Metsänomistajat vierastivat muutenkin muualta tulevaa määrääilyä. Määrääilyä on esiintynyt paitsi suojeluasioissa, myös metsätalouteen liittyvissä kysymyksissä yleensä. Moni metsänomistaja oli pahoillaan metsänhoitoyhdistysten määräävästä toiminnasta ja mm. siitä, että menneinä vuosina metsänomistajat pakotettiin avohakkuisiin. Yleisesti metsänomistajat tunnustivat luonnonsuojelun ja metsien monikäytön tarpeet, mutta moni korosti myös metsien taloudellisesta merkityksestä yhteiskunnallisten ongelmien kanssa painiskelevalle maaseudulle. Metsänomistajan sanoin: "Yhtäkään puuta en kaataisi, mutta koskaan ei ole ollut varaa olla hakkaamatta".

4 Tulosten tarkastelu

4.1 Taustatiedot

Metsänomistajien keski-ikää koskevat tutkimustulokset vastaavat metsänomistajia koskevia valtakunnallisia keskiarvoja (Ripatti 1994) ja osaltaan vahvistavat käsitystä, että metsänomistajien keski-ikä on noussut viimeisen 15 vuoden aikana. Tutkimus viittaa siihen, että Sysmässä naisten osuus (15%) ei ole metsänomistuksessa kasvanut, kuten on tapahtunut valtakunnallisesti. Naisia oli kaikista metsänomistajista Suomessa vuonna 1990 25 % (Ripatti 1994). Toisaalta naisten alhainen osuus tässä tutkimuksessa saattaa osittain johtua myös siitä,

että lomakkeen voi olla täyttänyt talouteen kuuluva mies, vaikka lomake on alunperin postitettu naiselle.

Suurin osa vastanneista oli toiminut tai toimii edelleen maa- ja metsätalouden parissa. Alkutuotannon piirissä toimineiden suuri määrä aineistossa saattaa johtua vastaajien korkeasta iästä, miesvaltaisudesta sekä alhaisesta koulutustasosta¹⁾, mikä takia siirtyminen uusiin ammatteihin on saattanut olla vaikeaa.

Verrattuna valtakunnalliseen tilanteeseen Sysmän metsien omistuksessa painottuu suurten tilojen osuus metsänomistuksessa. Kaikkien Sysmän alueen metsälöiden keskimääräinen pinta-ala vuonna 1994 oli 32 ha (luvussa ovat mukana kaikki vähintään 1 ha:n suuruiset tilat) kun se koko maassa on 26 ha. Omistussuhde Sysmässä on jakautunut siten, että 5 % metsänomistajista (yli 100 ha:n tilat) omistaa Sysmän metsistä 30 %. Yli 50 ha:n tiloja on kaikista tiloista 18 % ja näiden hallinnassa on 56 % kunnan alueen metsistä. Sen sijaan pientilalliset (1–20 ha), joita on puolet metsänomistajista, hallitsevat vain 14 % Sysmän metsien pinta-alasta (Verohallituksen... 1994). Kyselyyn osallistuneiden metsänomistajien hallitsemien metsälöiden keskimääräinen pinta-ala oli 45 ha ja 10 % metsänomistajista omisti yli 100 ha:n metsälön. Suurtilallisten mielipiteet korostuivat siten tutkimusaineistossa suhteellisesti muita ryhmiä enemmän.

Tilat olivat olleet tutkimuksen mukaan saman suvun hallussa keskimäärin lähes yhtä kauan kuin valtakunnallisen selvityksenkin mukaan eli keskimäärin noin 80 vuotta (vrt. Ihalainen 1992).

Suurin osa vastanneista asui Sysmässä ja oli viettänyt siellä tai muuten maaseudulla myös lapsuutensa.

Metsänomistuksen tärkein tavoite oli useimmiten taloudellinen turvallisuus ja puunmyyntitulot ja tämä merkitys korostui tilakoon kasvaessa. Pienemmät tilat painottivat virkistystä ja luonnonsuojelua suurempia tiloja enemmän. Vaikka metsänomistuksessa virkistykseen ja vapaa-ajan merkityk-

set on nostettu tärkeimmiksi, se ei kuitenkaan välttämättä tarkoita, että tilan metsät olisivat puuntuotannon ulkopuolella, kuten Ihalainen (1992) on todennut.

4.2 Suhtautuminen metsänhoito-suosituksiin

Kaiken kaikkiaan Sysmän metsien omistajat suhtautuivat melko myönteisesti uusiin, ympäristönsuojelullisiin toimenpide-ehdotuksiin. Myönteisten vastausten osuus vaihteli 60 %:n ja 90 %:n välillä, ja suurempaa vastustusta (noin viidesosa vastanneista) herättivät vain ehdotukset soiden uudisojituksista luopumisesta ja uudisalaille jätettävistä puista. *Voidaan siis sanoa, että metsänomistajien periaatteellinen valmius toteuttaa metsätalouden ympäristöohjelman toimenpide-ehdotuksia on varsin hyvä.* Se, kuinka halukkaasti näitä periaatteita siirretään käytännön toimiin, jää nähtäväksi. Vastustusta konkreettista suojelua kohtaan saattavat lisätä paikalliset suojelukiistat, kuten edellä todettiin. Lisäksi eri tahoilla lienee erilaisia näkemyksiä suojelun tarpeista ja keinoista. Moni metsänomistaja katsoi suojelun kyllä tarpeelliseksi, mutta vastusti rauhoituksia.

Eri ikäryhmistä suojelumyönteisimmiksi osoitautuivat hieman yllättäen vanhemmat metsänomistajat, joskaan ikä ei ollut aina tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä vastauksiin. Yleisesti ottaen alle 40-vuotiaat suhtautuivat kielteisemmin ehdotuksiin. Tämä selittyy ainakin osittain sukupolvenvaihdoksen myötä syntyneestä rahantarpeesta, mutta taustalla saattaa olla myös arvojen eriytyneisyyttä sukupolvien välillä. Iän myötä epävarmuus yleisesti kasvoi. Jonkin verran yllättävää oli myös vanhempien metsänomistajien nuorempia myönteisempi suhtautuminen soiden uudisojituksista luopumiseen. Suomen soiden ojitusten historiaan kiinnittyvän korvenraivaajamentaliteetin olisi voinut olettaa välittyvän juuri vanhemman polven vastauksista.

Iän ohella tärkeimmäksi ja tilastollisesti hyvinkin merkitseväksi mielipide-eroja selittäväksi taustamuuttujaksi nousi metsälöiden pinta-ala. Suurtilalliset (yli 100 ha) suhtautuivat selvästi muita kielteisemmin toimenpide-ehdotuksiin. Suurtilallisten vaikutus on huomattava, sillä heidän hallinnassaan

¹⁾ Sysmän kuntalaisten koulutustaso on valtakunnallisesti verrattain alhainen: 15 vuotta täyttäneestä väestöstä vain 41 %:lla on tutkintoja suoritettuina. Koko valtakunnan tasolla luku on 53 %. Sysmän koulutustaso on valtakunnan keskimääräistä tasoa 18 % alhaisempi (Laihonen ja Repo 1995).

on kolmasosa alueen metsistä. Suuremmille tiloille metsät ovat luonnollisesti muita suhteellisesti tärkeämpi tulonlähde, ja metsätaloudellinen toiminta on tällöin myös vireää (ks. Karppinen 1994).

Ammattikoulutuksen taso oli joidenkin ehdotusten kohdalla merkitsevä selittäjä; vähäinen koulutus näkyi lähinnä epävarmuutena vastauksissa. Akateemiset ja korkeasti koulutetut suhtautuivat joihinkin ehdotuksiin muita suopeammin, mutta esimerkiksi soiden uudisojituksista halusivat pitää eniten kiinni juuri korkeimmin koulutetut ja metsäalan koulutuksen saaneet. Sukupuolten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa, naiset olivat tosin joidenkin ehdotusten suhteen epävarmempia.

Huomattavaa on, että suhtautumisessa valkoselkätikan suojeluun ja uhanalaisen lajin suojeluun yleensä on selvä ero. Lajien suojeluun yleisellä tasolla suhtaudutaan suopeammin, mutta kun suojelukohde ja suojelukäytäntö konkretisoituvat, vastausuhteet muuttuvat. Penseys valkoselkätikan suojelua kohtaan juontaa myös katkeruudesta viranomaisten menettelyä kohtaan. Lääninhallituksesta saapuneet, toimenpidekieltoon asettamisesta kertovat kirjeet ovat loukanneet metsänomistajien oikeustajua ja kasvattaneet suojeluvastustusta. Tästä viestivät mm. metsänomistajien kyselylomakkeisiin kirjoittamat kommentit. Yleisesti ottaen tavallisen metsänomistajan ja maaseudun ihmisen on ollut vaikea ymmärtää viranomaisten ja suojelijoiden motiiveja, ja tiedottamisessa on ollut puutteita, kuten Lehtinen (1994) on todennut. Maanomistajan itsemääräämisoikeus maittensa suhteen on Suomessa ollut perinteisesti vahva ja tähän puuttuminen on nostattanut vanhaa herravihaa, josta myös luonnonsuojelijat ovat saaneet osansa. Tässä suhteessa suojelumenettely on ollut psykologisesti huomasti hoidettua.

4.3 Suhtautuminen luontoon ja metsiin

Ihmisen vastuuta ja velvollisuutta luontoa kohtaan pidettiin yleisesti tärkeänä mutta yksittäisten väittämien välillä oli toisinaan merkittäväkin ristiriitaisuutta. Kolmasosa vastanneista voisi vähentää hakkuita alkuperäisen luonnon suojelemiseksi elintason laskun uhallakin. Etenkin vanhemmat vastaajat olivat vähentämisen kannalla. Toisaalta mitä

vanhempi vastaaja sitä valmiimpi hän oli hyödyntämään metsiä niin paljon kuin hyvinvoinnin lisääminen vaatii.

Merkittävä osa vastanneista halusi kokea henkistä yhteyttä luonnon kokonaisuuteen ja kunnioittaa luonnon pyhyttä. Vaikka kysymykset ovatkin luonteeltaan tulkinnanvaraisia on kielteisten vastausten alhainen määrä kuitenkin merkillepantavaa.

Tulevaisuuden hakkuumahdollisuuksien huomioon ottaminen oli lähes jokaisen vastanneen mielestä tärkeää.

Usean kysymyksen kohdalla tuntui vallitsevan periaatteellinen yksimielisyys. Näin oli etenkin ihmistä koskevien velvoitteiden (luontoa säästävät hakkuutavat ja tulevien sukupolvien huomioon ottaminen) kohdalla. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös Kaakkois-Suomessa (Karppinen 1994). Kysymykset ovat luonteeltaan sen kaltaisia, että niihin on itse kunkin helppo yhtyä. Sen sijaan metsien hyödyntämisen määrää koskevissa kysymyksissä mielipiteet hajaantuivat enemmän, hakkuurajoitteita vastustivat eniten nuoret ja suurtilalliset.

4.4 Metsän merkitys

Metsällä oli ollut huomattavaa merkitystä sekä oleellisena osana kodin ympäristöä että leikkipaikkana suurimmalle osalle vastaajista. Sysmässä asuville, samoin kuin lapsuus- ja nuoruusvuotensa maaseudulla viettäneille asialla on ymmärrettävästi ollut suurempi merkitys kuin muualla asuneille.

Etenkin vanhemmat vastaajat kokivat metsän tärkeäksi rauhoittumispaikaksi. Metsää ei sen sijaan juurikaan pelätty. Niiden noin kymmenen prosentin mielestä, jotka pitivät metsää pelottavana, pelon syy oli yleisimmin eksyminen tai sairaskohtauksen saaminen metsässä.

4.5 Tulosten luotettavuus ja yleistettävyys

Kyselylomakkeisiin liittyvä yleinen ongelma on valmiiksi strukturoitujen vastausvaihtoehtojen suppeus ja jäykkyys (Hirsjärvi ja Hurme 1988). Monet esitetty kysymykset saattavat vaatia tarkennusta ja lisäkysymyksiä, jotta tutkittavan henkilön mielipiteet ja arvostukset pääsisivät riittävän hyvin esille.

Kvantitatiivisen aineiston rinnalle olisikin hyvä nostaa myös kvalitatiivinen aineisto, jotta kokonaiskuva itse tutkimuskohteesta ja -ongelmasta täydentyisi. Kvalitatiiviset menetelmät tuottavat ihmisten olemassaolosta, tarpeista ja tunteista tärkeää tietoa (Grönfors 1985), joka ei välttämättä ilmene kyselylomakkeella. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa tiedusteltuja metsiin liittyviä pelkotiloja olisi luultavasti hedelmällisempää tutkia kvalitatiivisin menetelmin.

Kyselylomakkeessa kysymykset joudutaan muotoilemaan lisäksi tietyn suuntaiseksi. Tässä tutkimuksessa kysymykset esitettiin 'myönteiseltä' kannalta, eli vastaamalla 'kyllä' tai 'olen samaa mieltä' tuli vastauksesta asian kannalta myönteinen. Jos esitetyt kysymykset olisivat olleet toisen suuntaisia, saattaisivat tuloksetkin olla toisenlaisia. Tutkimuksessa mitattiin siis pikemminkin metsänomistajien 'ympäristömyönteisyyttä' kuin '-kielteisyyttä'. Lisäksi ihmiset usein mieltävät asetetun kysymyksen eri tavalla kuin kysymyksen asettaja ja heidän ajattelunsa saattaa olla eri tavoin jäsentynyt kuin tutkijan. Tämä osaltaan saattaa selittää vastauksissa esiintynyttä ristiriitaisuutta (ks. 4.3). Tällaiset ristiriitaisuudet herättävätkin epäilyksiä tämänkaltaisen kyselytutkimuksen suhteellisuudesta ja tulokinnanvaraisuudesta.

Yleistettäessä Sysmän metsien omistajien mielipiteitä suomalaisten metsänomistajien mielipiteiksi on hyvä muistaa, että paikalliset suojelukiistat saattavat kärjistä kannanottoja ja suunnata mielipiteitä. Metsiin liittyvässä ajattelussa ja metsien käytön tarpeissa on myös kulttuurisia ja paikallisia eroja, eikä Suomikaan esittäydy tässä suhteessa homogeenisenä alueena.

Kirjallisuus

- Aarne, M. (toim.) 1994. Metsätalostollinen vuosikirja 1993–94. SVT Maa- ja metsätalous 1994:7. Metsätutkimuslaitos. 348 s.
- Grönfors, M. 1985. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. WSOY, Porvoo–Helsinki–Juva. 233 s.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1988. Teemahaastattelu. Yliopistopaino, Helsinki. 144 s.
- Ihalainen, R. 1992. Yksityismetsänomistuksen rakenne

1990. Metsätutkimuslaitoksen tiedonantoja 405. 41 s.
- Karppinen, H. 1994. Yksityismetsänomistajien arvojen ja tavoitteiden muutos. Teoksessa: Ovaskainen, V. & Kuuluvainen, J. (toim.). Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö. Metsätutkimuslaitoksen tiedonantoja 484. 122 s.
- & Hänninen, H. 1990. Yksityistilojen hakkuumahdollisuuksien käyttö Etelä-Suomessa. *Folia Forestalia* 747. 117 s.
- Laihonon, A. & Repo, A. 1995. Väestön koulutusrakennepöytäkirja 31.12.1993. Koulutus 1995:5. SVT Tilastokeskus, Helsinki.
- Lehtinen, A.A. 1994. Satumetsiä ja metsäsatuja. Teoksessa: Laaksonen, P. & Mettomäki, S.-L. (toim.). Metsä ja metsänviljely. Kalevalaseuran vuosikirja 73. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 259 s.
- Luonnonläheinen metsänhoito, metsänhoitosuosituksien 1994. Metsäkeskus Tapion 6/1994. 72 s.
- Luonnonsuojelulakityöryhmän mietintö. Ehdotus uudeksi luonnonsuojelulaksi ja eräksi siihen liittyviksi lainmuutoksiksi. Työryhmän raportti 3/1994. Ympäristöministeriö.
- Metsälaki. 1996. Suomen säädöskokoelma n:o 1093. 9 s.
- Metsätalouden ympäristöohjelma. 1994. Maa- ja metsätalousministeriö–ympäristöministeriö, Helsinki. 30 s.
- Metsätalous ja ympäristö. 1994. Metsätalouden ympäristöohjelmatyöryhmän mietintö 1994:3. Maa- ja metsätalousministeriö. 100 s.
- Metsä 2000-ohjelman tarkistustoimikunnan mietintö. Komiteanmietintö 1992:5. Maa- ja metsätalousministeriö. 112 s.
- Pietarinen, J. 1987. Ihminen ja metsä: neljä perusasetusta. Teoksessa: Reunala, A. & Virtanen, P. (toim.). Metsä suomalaisen elämässä. *Silva Fennica* 21(4): 323–331.
- Reunala, A. & Heikinheimo, M. 1987. Taistelu metsistä. Voimaperäinen metsätalous Suomessa ja muissa maissa. Karisto Oy, Hämeenlinna. 188 s.
- Ripatti, P. 1994. Yksityismetsien omistusrakenteen muutokset. Teoksessa: Ovaskainen, V. & Kuuluvainen, J. (toim.). Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö. Metsätutkimuslaitoksen tiedonantoja 484. 122 s.
- Suomen tilastollinen vuosikirja 1994. Tilastokeskus, Helsinki. 648 s.

Julkaisemattomat lähteet

- Metsien hoito – Etelä-Suomi. 1990. Julkaisematon moniste. Metsähallitus.
- Verohallituksen maatilatilasto 1994.

21 viitettä

Käsikirjoitusten tarkastajat 1996

Toimitus esittää parhaimmat kiitoksensa seuraaville asiantuntijoille, jotka ovat tarkastaneet sarjaan tarjottuja käsikirjoituksia vuonna 1996.

Erkki Annila
Antti Asikainen
Pekka Borg
Kurt Fagerstedt
Leena Finér
Markku Halinen
Pertti Hari
Juha Heiskanen
Jari Hynynen
Pentti Hyttinen
Jyrki Hytönen
Riitta Hänninen
Hannu Ilvesniemi
Veli-Pekka Järveläinen
Annika Kangas
Heimo Karppinen
Pekka Kauppi
Matti Keltikangas
Taneli Kolström
Kirsi-Marja Korhonen
Mikko Kukkola

Jouko Kumpula
Timo Kurkela
Sirpa Kärenlampi
Kalle Kärhä
Jouko Laasasenaho
Juha Lappi
Aaro Lehmushovi
Jukka Lippu
Eero Lukkarinen
Juha Malinen
Aarni Metsä
Mauri Nieminen
Eero Nikinmaa
Kaarlo Nygren
Markku Nygren
Risto Ojansuu
Päivi Parikka
Jari Parviainen
Simo Poso
Pasi Puttonen
Juha Rajamäki

Kaarlo Rieppo
Risto Rikala
Asko Saatsi
Olli Salminen
Risto Seppälä
Risto Sievänen
Marketta Sipi
Heikki Smolander
Päivi Soppela
Ilkka Sutinen
Pentti Talonen
Mikko Tervo
Erkki Tomppo
Sauli Valkonen
Lauri Valsta
Martti Varmola
Harri Vasander
Esa-Jussi Viitala
Carl Johan Westman